

INGRID H. VAN DELFT

Wanneer is hier
de tijd voorbij *Demente*
ouderen aan het woord

Met een voorwoord van
Bert Keizer

Anthos|Amsterdam

Voorwoord

Ingrid van Delft heeft de moed gehad het verhaal van haar moeizame huwelijk op zodanige wijze te vertellen dat de gevolgen van de geestelijke teloorgang van haar man op hun verhouding begrijpelijk worden. Door de nuchterheid waarmee zij de opeenvolging van de gebeurtenissen schetst slaagt zij erin een begrijpelijke context te schetsen voor de intense woede waarmee ze haar dementerende man het huis uit wenst. Het is, als ik dat zo mag zeggen, een hele opluchting om haar ‘Donder op’ jegens hem te lezen, hoe triest het ook allemaal is. Opluchting, omdat hier zo dikwijls omheen gepraat wordt.

Een van de hardnekkigste misverstanden over het huwelijk is dat echtparen die bij leven en welzijn een niet echt beroerde, maar nou ook weer niet al te rooskleurige relatie hadden, het samen veel beter gaan redden als ze door invaliditeit, ziekte of aftakeling bezocht worden.

Wie lang genoeg in de ouderenzorg zit weet dat dit niet het geval is. Hulpbehoevendheid introduceert een machtsaspect binnen de relatie dat de reeds bestaande ongelijkheden snel kan doen uitgroeien tot monsterachtige verhoudingen. Als de ene partner zich als een drenkeling aan de andere vastklampt, en samen verdrinken de meest voor de hand liggende optie lijkt, dan is de gezonde helft tot heel wat in staat om zich los te wrikken uit deze omarming. Over het algemeen weten we dit soort zaken goed binnenshuis te houden en doorgaans hebben alleen hulpverleners weet van deze toestanden.

Reeds in een eerdere, bescheidenere uitgave van dit boek

bleek Ingrid van Delft talent te hebben voor het opschrijven van het onverwachte taalgebruik van dementerenden. Ook bij haar man slaagt zij erin zijn ratelende vragenreeksen zo overrompend op te schrijven dat je als lezer heel dicht op zijn wanhoop geplaatst wordt. Deze specifieke vaardigheid neemt ze mee naar het verpleeghuis waar haar man wordt opgenomen. Ook daar valt er heel wat voor haar te beluisteren.

Ik luister zelf vaak naar dementerenden, maar als ik Ingrid van Delft lees denk ik van mezelf ‘je luistert niet goed’. Ik geloof echter dat dit niet alleen een kwestie is van goed luisteren. Wat zij doet met deze mensen is niet alleen gewoon opschrijven wat ze hoort. Er komt meer bij kijken en als ik wist wat dat was, tja, dan kon ik het ook. Het heeft in ieder geval iets te maken met een verfijnd gevoel voor taal. Er spreekt uit haar rapportages een grote liefde voor het gesproken woord en dan vooral het woord dat als het ware een beetje scheefgezakt op het onderwerp zit. De veel te grote hoed die een kind opzet spreekt een eigen taal en het is die taal die zij zo goed verstaat. Zo ontstaat er een serie geheel karakteristieke, met niets te vergelijken monologen in een taal waarin de woorden met behulp van een vindingrijke onhandigheid anders gebruikt worden dan je zou verwachten. Woorden zijn immers gereedschap en deze sprekers pakken vaak een nijptang wanneer ze eigenlijk een hamer nodig hebben. Maar al mistastend weten zij toch een beeld ineen te timmeren waardoor de lezer een blik wordt vergund in hun merkwaardige wereld. Wat zo opvalt in deze verhalen is dat dementie zware geestelijke arbeid is. Zij moeten met falend gereedschap proberen een onduidelijke opdracht uit te voeren die moet leiden tot datgene wat zij onherroepelijk kwijt zijn: overzicht.

Op weg naar dat onbereikbare doel stuiten zij op hun kinderen, hun ouders, hun geliefden uit het verleden en alle angsten en verlangens die daarbij hoorden. De woorden mogen ietwat verzakt zijn, de associaties soms niet te volgen, maar het eindresultaat is een overtuigend panorama van een wereld die op instorten staat. Wat ze vertellen is soms erg komisch, dan weer hartverscheurend verdrietig. Wie wil zeggen dat het lijden in de-

mentie best meevalt die vindt in *Wanneer is hier de tijd voorbij* evenveel aanknopingspunten als degenen die menen te weten dat het een hel is.

Bert Keizer

Inleiding

In het najaar van 2004 kreeg ik bericht dat *We komen niet meer waar we geweest zijn* opnieuw zou worden gedrukt onder een andere titel en in een andere context. Nu in combinatie met mijn eigen ervaringen bij het aftakelingsproces van mijn moeder en mijn man. Dat noopte mij om na twaalf jaar opnieuw al die slopende jaren te herbeleven. Ze stonden nog onuitwisbaar in mijn geheugen gegrift, dat wel. En waar dat verstek liet gaan kon ik alles gewoon opzoeken.

Ik noteerde veel in die tijd. Overal in huis lagen schriften en pennen, zodat ik meteen de vaak absurde conversaties kon noteren.

Het was een moeilijke reis waarbij ik mezelf behoorlijk tegenkwam. Maar een vruchtbare reis. Ik kan eindelijk de boeken *Moeder* en *Man* definitief sluiten. Geen wrok meer. Achtergebleven schuldgevoelens weggeschreven. Mijn zicht, zowel op Koen als op mijzelf, is helderder geworden. Ik kan er in vrede mee verder.

Ingrid H. van Delft

Zwaantje Geertruida, mijn moeder

Mijn eerste kennismaking met dementie ging via een raam. Achter dat raam zag ik een groep oude mensen die aan lange tafels de maaltijd gebruikten. Ze waren allen voorzien van een enorme slab. Sommigen werden gevoerd, anderen aten met hun handen.

Het tafereel staat me nog helder voor de geest, hoewel het lang geleden is. Het speelde zich af in Engeland in 1953 waar ik, net achttien jaar, aan mijn opleiding in de verpleging begon. Ik had een kamer met uitzicht op die zaal. Het was voor mij een onbekende, vreemde wereld daar achter dat raam. Ik heb mijn grootouders niet gekend en ook via anderen was ik nog nooit met dementerenden in aanraking geweest. Toch fascineerden die mensen mij. In mijn vrije tijd ging ik er soms op mijn gemak voor zitten om te kijken wat daar gebeurde. Dementie was hemelsbreed niet, maar emotioneel zeker nog zeer ver van mij verwijderd.

Tien jaar later kwam het dichterbij.

Ik was met mijn moeder op bezoek bij haar zuster, mijn tante, die was opgenomen in een verpleeghuis. Mijn tante wist nog precies wie ik was en vroeg of ik haar medebewoners een koekje aan wilde bieden. Ik ging rond met de trommel. Toen ik die weer aan haar teruggaf zei ze: 'Je hebt onze Jan overgeslagen.' Onze Jan was haar jongste broer en reeds lang in het hiernamaals. 'Kijk, daar zit hij,' zei ze, 'boven op die kast.'

Ik liep naar de kast, ging op mijn tenen staan en reikte oom

Jan een koekje aan. Mijn tante lachte tevreden. Mijn moeder dacht dat ik ter plekke aan het malen was geslagen.

Weer tien jaar later kwam het angstig dichtbij.

Mijn moeder, die vijf jaar na het overlijden van mijn vader haar ruime huis met grote tuin had verruild voor een kleine flat in Santpoort-Noord, begon zich anders te gedragen dan ik van haar gewend was.

Mijn moeder was een geestig en vrolijk mens dat veel zong, al had ze ook haar bouderende dagen. Haar repertoire reikte van Schubert tot en met ontelbare kinderliedjes, die ze woordelijk het huis doorgalmde. Als ze niet zong riep mijn vader: ‘Is er iets? Je zingt niet.’

Ik merkte opeens dat ze nu nauwelijks nog woorden zong. Het werd steeds meer ‘lalala’. Omdat haar repertoire vooral op het gebied van kinderliedjes bijzonder was, vroeg ik of ze de tekst van een paar van die liedjes voor me op wilde schrijven. Ze kwam niet verder dan de eerste twee regels. De melodie zakte niet weg. Toen niet en ook later niet. Ook vond ik overal kladjes met mijn telefoonnummer. Ze belde veel. En als ik haar een pan-netje eten bracht en dat de volgende dag kwam verwisselen stond het nog precies zoals ik het had neergezet, terwijl ze zei dat het eten heerlijk had gemaakt. Voor zover ik kon nagaan at ze alleen spritsen; ze was dol op zoet. Ook mijn moeder zelf trof ik iedere dag aan op precies dezelfde plek waar ik de dag daarvoor afscheid van haar had genomen. Bovendien werd de wasmand voller en voller, de linnenkast leger en leger en de urinelucht steeds penetranter. Dat vond z’n oorsprong in de bank waarop ze zat en in het vloerkleed.

Toch drong het niet tot me door wat er met haar aan de hand was. Ik signaleerde de veranderingen maar verbond er geen conclusie aan.

Een vriendin die haar demente moeder jarenlang thuis had verzorgd, hielp me uit de droom. Maar zelfs toen kon of wilde ik het niet geloven. Dementerend? Nee, dat was niet waar. Ten slotte kon ik het niet meer ontkennen.

Ik ben het enige kind van oude ouders.

Mijn moeder was vierenveertig en mijn vader tweeënvijftig toen ik werd geboren. Ik was het cadeau waar ze allang niet meer op hadden gerekend. Ik weet zeker dat ze veel van mij hielden, maar hun manier van opvoeden was uitermate streng.

Moeder en vader waren autoriteiten naar wie ik maar had te luisteren en die ik blindelings moest gehoorzamen. Ze zorgden uitmuntend voor mijn fysieke welzijn en deden alles wat ze maar konden om mij zoveel mogelijk intellectuele en muzikale bagage mee te geven. Er was veel aandacht voor behaalde cijfers en muzikale prestaties, dus goed mijn best doen was voor mij de manier om door hen gezien te worden.

Voor gevoelens was geen plaats. Een vertrouwelijk gesprek was niet mogelijk. Als ik mijn moeder iets wilde toevertrouwen of vragen had over iets waar ik mee zat en ik deed daartoe een aarzelende poging, liep ze zingend naar de keuken, waar plotse-ling iets moest gebeuren. Ze kwam er ook niet meer op terug. En met mijn vader iets bespreken kwam helemaal niet in mijn hoofd op. 'Je bent net een oester,' zei mijn moeder vaak, 'je zegt niks.' Dat was ook zo; ik had leergeld betaald.

De verhouding tot mijn moeder en vader werd dan ook niet gekleurd door warme, intieme geborgenheid, maar meer door respectvolle, eerbiedige en afstandelijke genegenheid.

Ik had me voorgenomen zo snel mogelijk het huis uit te gaan. En dat deed ik ook: ik ging naar Engeland.

Maar ik voelde me ook verantwoordelijk ten opzichte van mijn ouders. Ik was per slot alleen. Ze wilden mij liever wat dichter in de buurt hebben. Ik onderbrak mijn verpleegopleiding in Engeland en zette die in Amsterdam voort, zodat ik zou kunnen inspringen mochten ze me nodig hebben. Dat heeft zich niet voorgedaan. Ze hebben het, met alleen huishoudelijke hulp, heel lang goed kunnen redden. Na mijn vaders dood aan een herseninfarct op vijfentachtigjarige leeftijd, ging mijn moeder aanvankelijk moedig alleen verder.

Tot op het ogenblik dat ook mij duidelijk werd dat het niet langer ging. Ze was inmiddels zesentachtig.

Zelf had ze altijd gezegd: ‘Als ik seniel word duw je me maar ergens in hoor; ik wil niemand tot last zijn!’ En dat meende ze. Maar als het ogenblik gekomen is dat er daadwerkelijk beslissingen in die richting moeten worden genomen, valt dat niet mee. Ondanks het feit dat ze het eigenlijk zelf had gefiatteerd, kwamen ogenblikkelijk de schuldgevoelens mijn hoofd binnen dreinen: ‘Een beetje kind doet dat niet. Die zorgt zelf voor haar moeder!’ Toch zag ik geen andere oplossing. Haar bij mij in huis nemen leek me een slecht scenario omdat mijn verhouding tot haar niet echt goed was.

Door bemiddeling van een bevriende dominee lukte het mijn moeder geplaatst te krijgen in een bejaardenhuis in Amsterdam, niet ver van mijn huis. Alleen, er moest een wachttijd worden overbrugd van ten minste drie maanden. Hoewel ik daar behoorlijk tegen opzag vond ik het toch mijn plicht haar gedurende die tijd bij mij in huis te nemen. Mijn man ging akkoord en mijn beide dochters – toen middelbare scholieren – ook. Ze moesten nu wel samen een kamer delen, maar dat hadden ze best voor mijn moeder over. Ze waren erg op haar gesteld.

Alles ging onder een goed gesternte van start.

De verzorging van mijn moeder kwam natuurlijk helemaal op mij neer. Ik moest haar helpen met aan- en uitkleden, met douchen, met lopen – ze liep heel slecht – maar dat kon ik goed aan door mijn opleiding tot verpleegkundige.

Mijn moeder was ook niet echt erg dement. Haar geheugen liet haar danig in de steek, dat wel, zowel haar korte- als langetermijngeheugen. Maar mensen niet meer herkennen, dwalen, geen verschil meer weten tussen dag en nacht, naar haar vroegere huis lopen zoeken en nog zo het een en ander was bij haar niet aan de orde.

Ze puzzelde veel: ‘Dat houdt je een beetje scherp’, keek de krant door, speelde een spelletje, keek televisie en zong tussendoor nog evenveel als ze altijd had gedaan.

Het grote probleem was haar incontinentie. En vooral: haar ontkenning daarvan. Incontinentiemateriaal was toen (1977) nog niet zo geperfectioneerd als tegenwoordig. Ik moest het doen met maandverband, wel een groter soort dan de gewone, maar het was totaal niet afdoende en het moest heel veel verwisseld worden.

Dat was nou net het punt. Dat wilde mijn moeder niet, want... ze wás niet incontinent! Waar had ik het over. Om haar naar het toilet te krijgen moest ik iedere keer een veldslag leveren. En meestal was het net te laat. Dat irriteerde me mateloos. Het is natuurlijk niet leuk om door je kind op het toilet gezet te worden en een paar verbanden omgeslingerd te krijgen – misschien dat haar ontkenning daarmee te maken had – maar het was wel noodzakelijk wilde mijn huis niet ongeveer wegdrijven. Ook zeiltjes op haar stoel en in bed hielpen niet, want die haalde ze weg. Het was – echt Hollands, dát wel – een voortdurende strijd tegen het water. Een strijd die ik glansrijk verloor. En dan heb ik het nog niet eens over de urinelucht, die natuurlijk navariant opsteeg uit haar bed, haar stoel, haar kleren, hoe ik ook sprenkelde en sproeide met de meest penetrante bloemengeuren.

Maar afgezien daarvan ging het redelijk goed. Na drieënhalve maand was er een flatje vrij in het bejaardenhuis. Ze wilde liever bij ons blijven, maar ik wist heel zeker dat ik dat níet wilde.

Ik was al behoorlijk gestrest door die paar maanden.

Ik merkte haar kleren en linnengoed – een gruwelijke klus voor iemand zoals ik die heus wel wéét wat een naald is, maar er het liefst zo ver mogelijk van verwijderd blijft.

Ik bracht haar naar het bejaardenhuis.

Daar deed zich hetzelfde patroon voor als in haar flat in Santpoort-Noord: ze zat altijd op precies dezelfde plek op de bank. Nooit ging ze naar het gemeenschappelijk koffie- of theedrinken, waar ik zo op had gehoopt, wat ik eigenlijk van haar verwachtte en in stilte van haar had geëist. Ook andere ‘gezellige’ middagen bezocht ze nooit. De verzorging wilde haar met liefde

per rolstoel naar beneden brengen en heeft dat ook geprobeerd, maar het ging onder groot protest en ze hielden er, terecht, mee op. Toen ze er pas was ging ik zelf een paar keer met haar mee en probeerde haar in contact te brengen met medebewoners, maar het hielp niet. Dat was toch merkwaardig. Ik had het totaal niet verwacht, want mijn moeder was altijd een zeer sociabel mens die makkelijk contacten legde. Als ze vroeger naar Amsterdam ging om te winkelen zat ze bij thuiskomst vol verhalen over mensen met wie ze in de trein, heen of terug, in gesprek was geraakt. En ze kon heel geestig vertellen. Mijn vader verheugde zich altijd op die verhalen want hij was het liefste thuis in zijn tuin of zat te lezen. Hij was slechts met grote overredingskracht te bewegen tot een uitstapje. Dat ging dan vaak op het laatste nippertje niet door want een halfuur voor de trein vertrok kreeg hij plotseling buikpijn, waarvan hij op miraculeuze wijze genas zodra de trein die we hadden moeten hebben langs denderde; onze tuin grensde aan de spoorlijn. Mijn moeder was de *trait-d'union* tussen hem en de buitenwereld. Nu zat zijzelf even gebakken aan haar kamer als mijn vader vroeger aan ons huis.

Dat maakte haar natuurlijk erg afhankelijk van bezoek en legde een grote claim op mij. De kinderen bezochten haar zoveel ze konden. En dat zijn ze altijd blijven doen, zelfs in gezelschap van prille vriendjes die ook vrolijk met mijn moeder zaten te kletsen. Later in het verpleeghuis sjorden ze haar gezamenlijk in de rolstoel en sjouwden haar door de tuin. Mijn moeder vond het allemaal best.

Mijn man bezocht haar nooit. Dat was niet omdat hij haar niet mocht, maar hij hield niet van ziekenhuizen. Daar vielen bejaarden- en verpleeghuizen ook onder.

Ik kan niet zeggen dat mijn moeder van me verlangde dat ik iedere dag kwam. Ze zat wel altijd op me te wachten. Dat kon ik goed begrijpen, maar ik ergerde me er ook aan.

Al gauw begreep ik dat dit patroon niet meer zou veranderen en dat ze haar laatste levensdagen wachtend op mij zou doorbrengen. Dat benauwde me. Dat drukte op me en beperkte me in mijn bewegingsvrijheid.

Een paar dagen niet gaan vond ik ook moeilijk. Ik moest het altijd op een akkoordje gooien met mijn schuldgevoel. Als ik iemand vroeg: ‘Wil jij morgen even naar moeder gaan?’ vond ik dat eigenlijk niet in de haak van mezelf. Dat voelde alsof ik mijn verantwoordelijkheid afschoof op een ander, maar ik vroeg het wel. Ze had telefoon en ik belde geregeld. Ik vertelde haar wanneer ik wel en niet zou komen, hoewel dat weinig zin had want ze vergat het ogenblikkelijk. Een briefje schrijven en voor haar op tafel leggen hielp niet; daar keek ze niet naar. Ik had altijd al graag een broer of zuster willen hebben, maar toen helemaal. De druk en verantwoordelijkheid had ik graag willen delen.

Haar leefpatroon zag er niet veel anders uit dan toen ze bij mij woonde. Ze puzzelde, keek televisie en scharrelde met behulp van een stok zingend wat door de kamer. Ik had niet het gevoel dat ze zich verveelde. Ze vond het wel best in die kamer. Ook met mooi weer in een rolstoel naar buiten wilde ze absoluut niet. Alleen het woord ‘rolstoel’ bezorgde haar al rillingen. Later, in het verpleeghuis, liet ze zich wel rondrijden. Zij het onder licht protest.

Ik bezocht haar geregeld, maar meestal niet met veel plezier. Meer uit plichtsgevoel. We praatten over wat ze die dag had gegeten – of ze het lekker had gevonden – wat ik die dag had gedaan of zou gaan doen, over de kinderen, over familie, over het weer, over... Wat ze allemaal zo weer vergat. En zij had verhalen over vroeger waarvan het einde doorliep in het begin, want dat cirkelde maar rond. Onderwijl deed ik de administratie, riep ja en amen, rommelde wat in haar kamer, waste iets af, keek naar buiten en terloops op de klok. Als ik er was, wilde ik eigenlijk maar één ding: weer weg. Dat wilde ik niet willen, maar ik wilde het wel. Dus als ik ten slotte haastig vertrok met dikke smoezen over wat ik nog allemaal moest doen vandaag, voelde ik me flink schuldig want ik had langer moeten blijven en dus wilde ik zo snel mogelijk terug om het allemaal weer goed te maken door een paar uur rustig naast mijn moeder te gaan zitten en dat was ik ook heilig van plan, maar ik was de volgende keer nog niet binnen of ik kwam wéér in hetzelfde patroon terecht van weg

willen. Hoe kon dat nou: ze was toch mijn moeder en ze zat daar maar en stel je voor als ik daar zo alleen zat, hoe zou ik dat vinden en erger, misschien zát ik daar straks wel precies hetzelfde en bovendien... ik hield toch van haar. Maar daar twijfelde ik wel eens aan: deed ik dat wel? Ik wist wel zeker dat ik dat soms helemaal niet deed en dat ik haar een grote lastpost vond, hoewel ze nooit klaagde. Maar toen mijn moeder op een keer pardoes aan me vroeg: 'Ik ben eigenlijk een last voor je hè, nu?' riep ik schijnheilig op decibellensterkte: 'Neeneenee!' en zei dat ik het allemaal graag voor haar deed. Maar ondertussen had ze het goed aangevoeld en dat maakte mij tot een onmens en een waardeloze dochter. Ik stikte soms in alle tegenstrijdige gevoelens en kon er met niemand over praten omdat ik het zelf al nauwelijks durfde te denken.

Haar incontinentie was ook in het bejaardenhuis een groot probleem. Dat probleem werd hoe langer hoe groter. De verzorging had geen tijd om haar op vaste tijden naar het toilet te helpen en zelf ging ze, mogelijk door haar steeds slechtere lopen, veel minder. Misschien zelfs alleen als ze voelde dat ze drijfmat was. Ik vond ook druipende broeken op de verwarming, waar ze zelf niets of niets méér van wist en die ze kort en goed afdeed met: 'Dat heeft iemand anders gedaan.'

Het bejaardenhuis vond haar niet langer te handhaven. Ze moest naar een verpleeghuis.

Ze kwam terecht op een grote gesloten afdeling met mensen van wie het merendeel in een vergevorderd stadium van dementie verkeerde en er veel erger aan toe was dan zichzelf.

's Nachts sliep ze op een kamer met vier bedden. Een nachtkastje en een klerenkast: daar moest haar hele bezit in passen. Op haar nachtkastje zette ik wat familieportretten en een klein rood houten vogeltje met witte stippen en een afgebroken teen. Ze was daar dol op; het stamde nog uit haar jeugd. Het staat nu bij mij naast mijn computer.

Haar handtas was een verhaal apart. Die moest te allen tijde

worden bevochten. Als een medebewoner onverhoeds pogingen deed die te ontvreemden waren de rapen gaar. Dan had haar stok plotseling een ongekend groot bereik. Ze propte er alles in wat ze tegenkwam: snippertjes papier van repen, stukjes koek, vuile zakdoeken van een ander, een buskaartje... Ik heb er wel eens een vies stukje toiletpapier in gevonden.

Wat ik nog heel goed weet en ook nooit meer kwijt zal raken is haar vraag – terwijl ze wat verloren om zich heen keek – ‘Moet ik hier nu voor altijd blijven?’ Ik zei snel en een beetje en passant ‘Ja’. Het voelde verschrikkelijk en ik ging, nóg erger, snel op iets anders over, want ik vreesde de vraag: ‘Waarom kan ik niet bij jou...?’ Ze vroeg het niet, maar ik wist ook zeker dat ik dat niet aan zou kunnen. Ik antwoordde dat ze hier inderdaad zou blijven. Ze knikte alleen maar en zei: ‘Oh.’

Overdag in het dagverblijf zat ze ook weer altijd op dezelfde plek: in het hoekje van een grote bruine skai bank. Ze zat daar maar tussen nog ongeveer vijftwintig anderen. Soms plofte er iemand naast haar neer die wat tegen haar mompelde en haar hand pakte, maar daar was ze niet van gediend. Die kon een oplawaai verwachten. Puzzelen deed ze niet meer; wel om zich heen kijken. Ze had altijd al gevoel voor humor en dat had ze niet verloren. Mijn moeder was een Zaankanter, geboren in Wormerveer. Aan de Zaan gaven ze elkaar al van oudsher bijnamen. Mensen waren vaak zelfs beter bekend bij hun bijnamen dan bij hun echte naam.

‘Oh, daar heb je de zaagmolen,’ riep ze al gauw. Ik zag een lange man, die met grote stappen en zwaaiende armen door de zaal laveerde en onderwijl een schrapend geluid voortbracht. Zo waren er meer die ze feilloos neerzette.

Ze werd een zielig hoopje mens. Heel vaak zat ze in een grote plas urine als ik kwam, want dat bleef natuurlijk lekker liggen op dat skai. Ik moest dan een eindje van haar af gaan zitten om ook niet drijfmat te worden, maar dat vond ze onzin: er wás geen plas.

Ze liep nu ook met een loophek en het lukte me beter om haar mee naar het toilet te nemen.